

Τεχνολογικό
Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Ο ρόλος του ψηφιακού γραμματισμού στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης

ΔΡ. ΕΛΕΝΗ Α. ΚΥΖΑ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Eleni.Kyza@cut.ac.cy

Διημερίδα Παιδείας για τα Μέσα
5 & 6 Νοεμβρίου 2021

Η παραπληροφόρηση μπορεί να ορισθεί ως...

...η μετάδοση ψευδών ή ελλιπών
ειδήσεων και πληροφοριών,
οποιαδήποτε και αν είναι η
πρόθεση
(Wardle, 2018)

Είδη παραπληροφόρησης

Satire or parody

No intention to cause harm but has potential to fool

Misleading content

Misleading use of information to frame an issue or individual

Imposter content

When genuine sources are impersonated

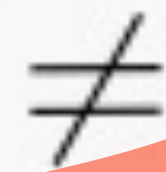

Fabricated content

New content that is 100% false, made to deceive and do harm

LEAST HARMFUL

False connection

When headlines, visuals or captions don't support the content

Ρίσκο

Fake context

When genuine content is shared with false contextual information

Manipulated content

When genuine information or imagery is manipulated to deceive

MOST HARMFUL

Ψυχολογική βάση της παραπληροφόρησης

- Σε έρευνες με ενήλικες φαίνεται να εντοπίζονται τέσσερις σημαντικοί παράγοντες επηρεάζουν το πώς αποκωδικοποιούμε τα μηνύματα που βλέπουμε στο διαδίκτυο:
 - Ευθυγράμμιση με τα δικά μας πιστεύω
 - Η συνοχή της ιστορίας που διαβάζουμε στο μήνυμα
 - Η πηγή της πληροφορίας (αλλά δεν τη προσέχουμε πάντα)
 - Τι πιστεύουν οι άλλοι γύρω μας
- Είμαστε πιο επιρρεπείς στην παραπληροφόρηση όταν δεν μας ενδιαφέρει το θέμα.
- Τα μηνύματα που προκαλούν συναισθηματική αντίδραση μας παρωθούν για δράση περισσότερο.
- Η επισήμανση της λανθασμένης πληροφορίας δεν φέρνει πάντα επιθυμητά αποτελέσματα.
- Αντί αυτού θα πρέπει να υπάρχουν προειδοποιήσεις, να καλλιεργηθεί η κριτική σκέψη και ο αναστοχασμός, και να υποστηριχθεί η ανθεκτικότητα της κοινωνίας ως προς την αξιοπιστία των πληροφοριών.

Είναι όμως η
παραπληροφόρηση
νέο φαινόμενο;

OXI

<https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zwcgn9q>

**Πρέπει να μας ανησυχεί
η αυξανόμενη αναφορά
για έξαρση της
παραπληροφόρησης
στην κοινωνία μας;**

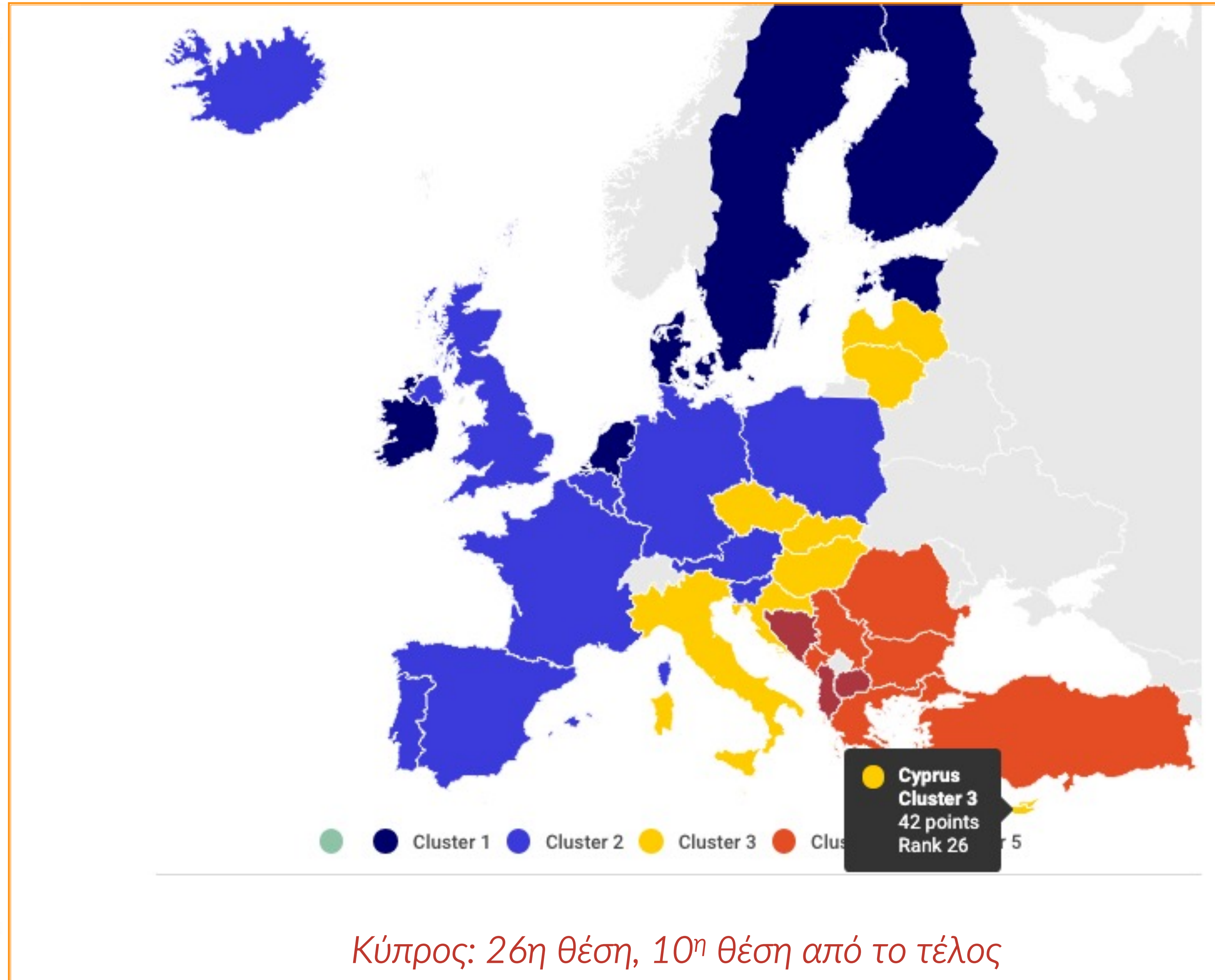
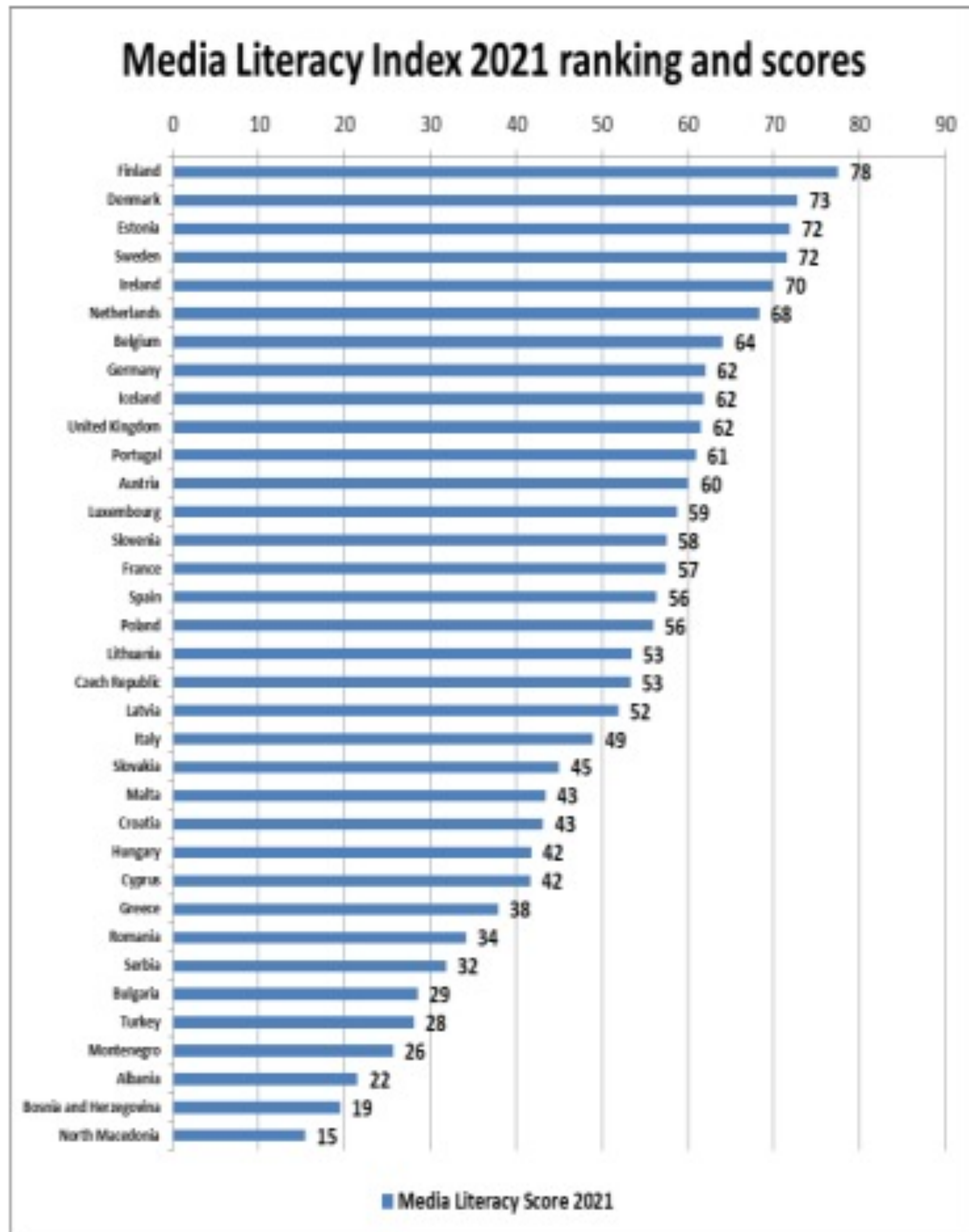
45%

ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ
έρχονται αντιμέτωποι
με
παραπληροφόρηση
κάθε μέρα ή σχεδόν
κάθε μέρα

Ανθεκτικότητα των ευρωπαϊκών χωρών έναντι της παραπληροφόρησης

Figure 1: Media Literacy Index 2021 ranking and scores

Media Literacy Index (2021), 35 χώρες

Κύπρος: 26η θέση, 10^η θέση από το τέλος

Ανθεκτικότητα των ευρωπαϊκών χωρών έναντι της παραπληροφόρησης

Δείκτες

- Ελευθερία του Τύπου (40%)
- Εκπαίδευση (45%)
- Εμπιστοσύνη στους άλλους (10%)
- Ψηφιακή Συμμετοχή (5%)

[Πηγές: *Freedom House, Reporters without Borders, PISA OECD, Eurostat, UN*]

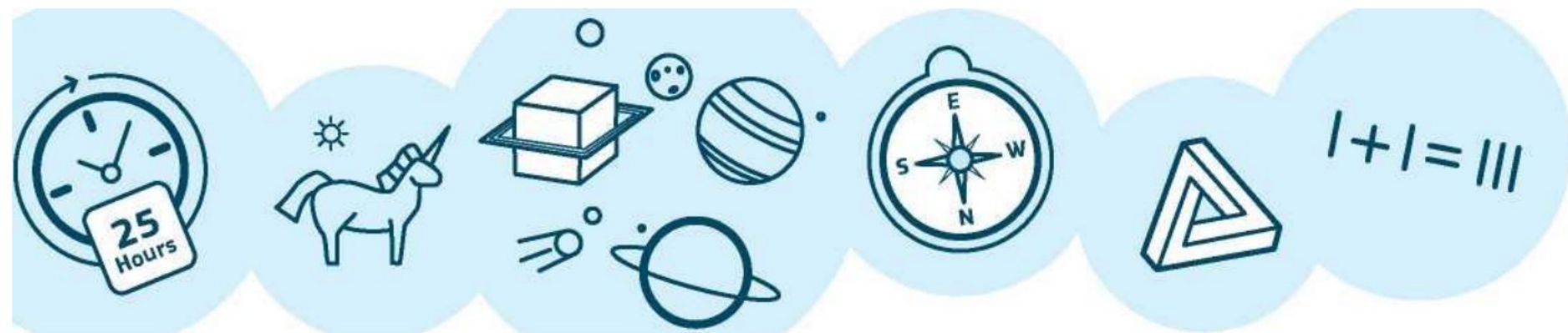
Δείκτες Εκπαίδευσης

- Αναγνωστικός Γραμματισμός (PISA/OECD)
- Επιστημονικός Γραμματισμός (PISA/OECD)
- Μαθηματικός Γραμματισμός (PISA/OECD)
- Κατοχή πτυχίου πανεπιστημίου (Eurostat)

Media Literacy Index (2021)

Η εκπαίδευση είναι
σημαντικός τρόπος
αντίδρασης και
πρόληψης της
επίδρασης της
παραπληροφόρησης

10 ΤΡΟΠΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ Η ΕΕ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΑ
ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

**EU vs
DisINFO**

Lie Detectors
CRITICAL THINKING

1. Βελτίωση του εντοπισμού και της ανάλυσης
2. Προστασία του αδιάβλητου χαρακτήρα των εκλογών
3. Κατάρριψη μύθων που σχετίζονται με την ΕΕ
4. Συνεργασία των χωρών της ΕΕ
5. Συνεργασία με τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες
6. Προώθηση της παιδείας σχετικά με τα ΜΜΕ
7. Ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών
8. Διευκόλυνση του έργου των fact checkers
9. Βελτίωση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας
10. Υποστήριξη της ποιοτικής δημοσιογραφίας

Ψηφιακός γραμματισμός

“ Η ικανότητα πρόσβασης, διαχείρισης, κατανόησης, ενσωμάτωσης, επικοινωνίας, αξιολόγησης, δημιουργίας και διάχυσης της πληροφορίας μέσω ψηφιακών τεχνολογιών.

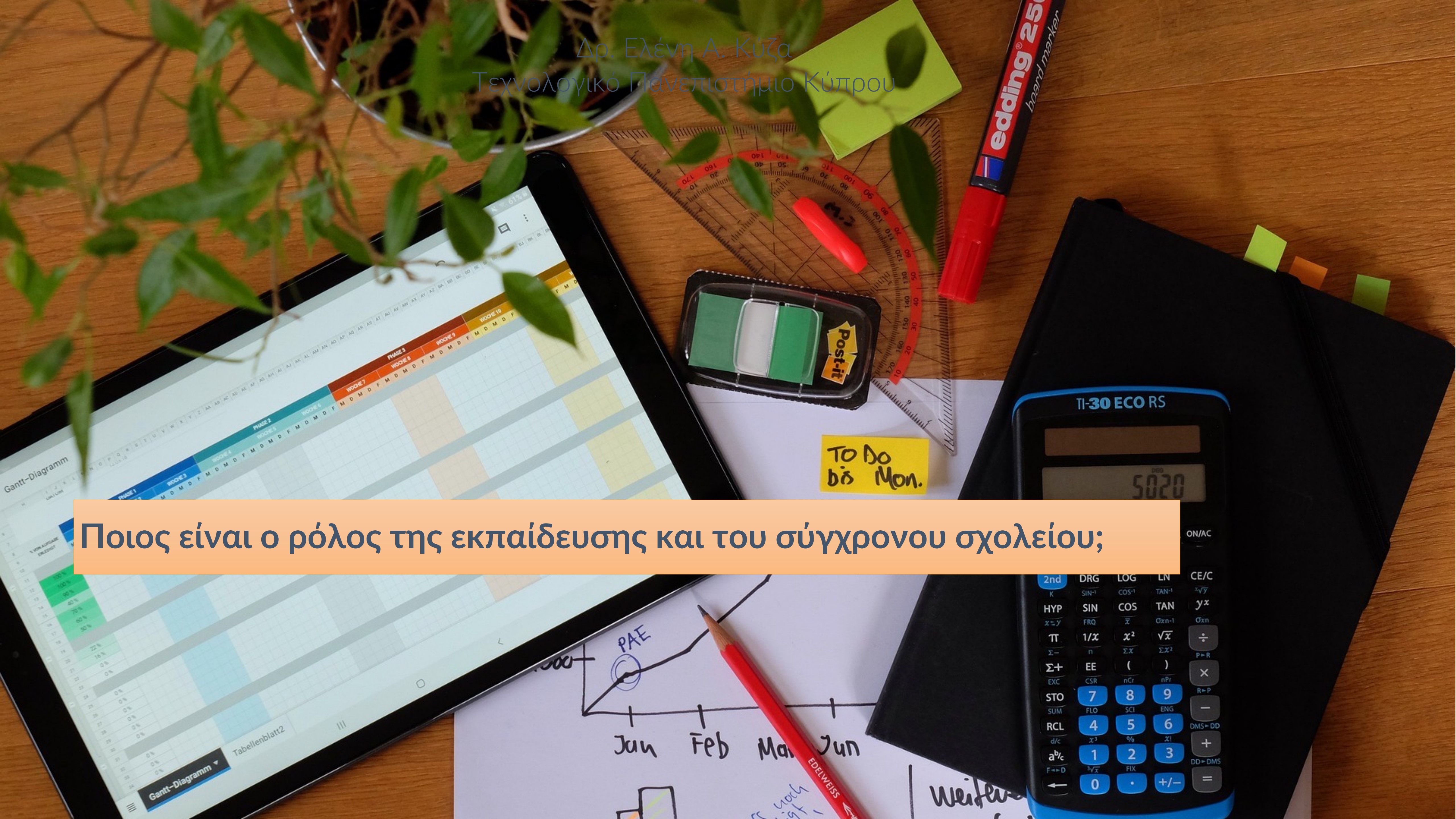
Η ασφαλής χρήση και η επίγνωση του πότε είναι κατάλληλη η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών και πώς.

Ο ψηφιακός γραμματισμός υπερβαίνει το ατομικό, εμπεριέχει τη διάσταση της ενεργούς πολιτότητας, και τονίζει τη σημασία της ενασχόλησης και προσφοράς στα κοινά.

”

Δρ. Ελένη Α. Κύζα
Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης και του σύγχρονου σχολείου;

Ο ψηφιακός γραμματισμός γίνεται το εργαλείο για προώθηση και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης

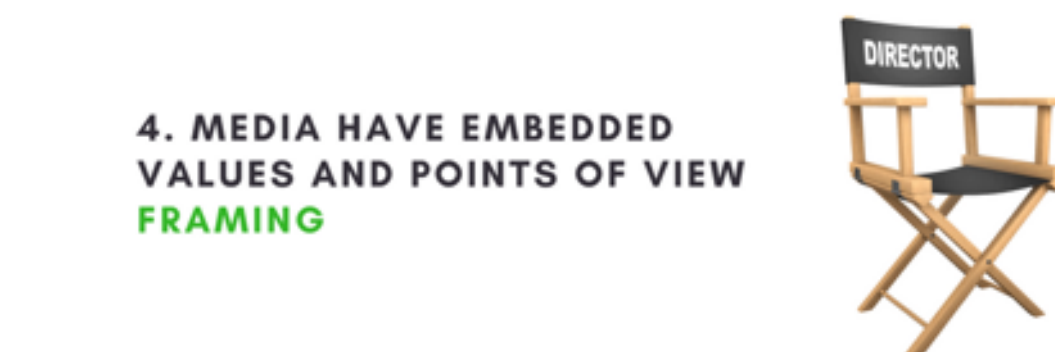
Ο στόχος είναι να γίνουμε καλύτεροι στην επίλυση προβλημάτων μέσω από την απόκτηση γνώσεων, τεχνικών και προοπτικής τα οποία να μας βοηθούν:

- Να αναγνωρίζουμε τις ερωτήσεις που πρέπει να απαντήσουμε πριν τη λήψη σημαντικών αποφάσεων
- Να αντιληφθούμε τις λογικές παγίδες οι οποίες σχετίζονται με:
 - Αδύναμα επιχειρήματα και την επίδραση ψυχολογικών προκαταλήψεων
 - Μη παραγωγικούς διαλόγους
 - Διαθέσεις και χαρακτηριστικά τα οποία μας καθιστούν ευάλωτους σε ελλιπείς συλλογιστικές διαδικασίες

(Hanscomb, 2017)

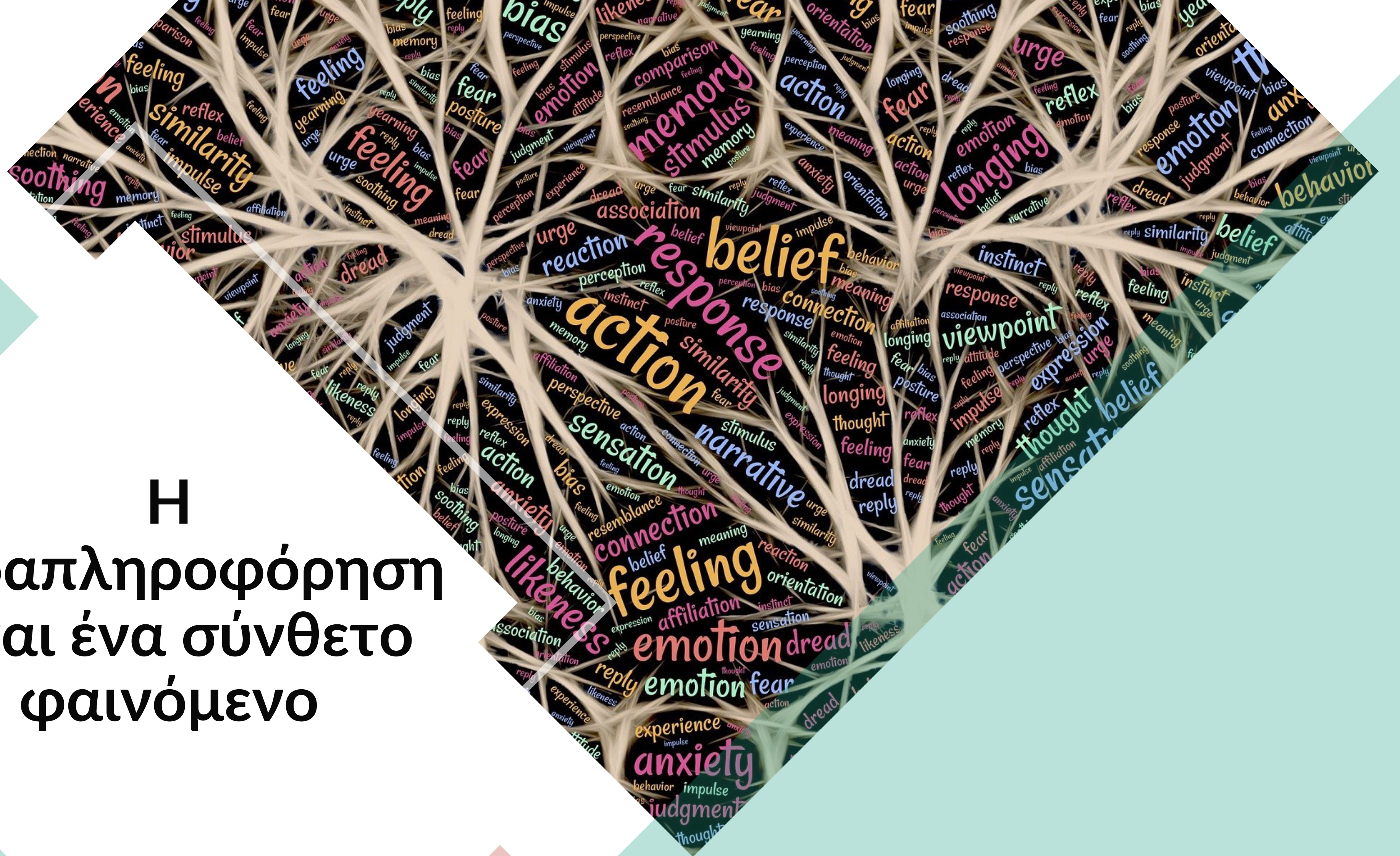

Βασικές αρχές του ψηφιακού γραμματισμού

1. Όλα τα μηνύματα από τα μέσα είναι ανθρώπινες δημιουργίες
2. Τα μηνύματα των μέσων δημιουργούνται χρησιμοποιώντας μια δημιουργική γλώσσα με τους δικούς της κανόνες
3. Διαφορετικοί άνθρωποι βιώνουν το ίδιο μήνυμα από τα μέσα με διαφορετικό τρόπο.
4. Τα μέσα ενσωματώνουν αξίες και απόψεις.
5. Τα περισσότερα μηνύματα που προέρχονται από τα μέσα είναι οργανωμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να μεγιστοποιούν το κέρδος ή/και την απόκτηση ισχύος.

Η
παραπληροφόρηση
είναι ένα σύνθετο
φαινόμενο

Ανάγκη για συνέργειες

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ μεταξύ φορέων

Η παραπληροφόρηση λειτουργεί σε διάφορα επίπεδα και εμπλέκει τεχνολογία και ανθρώπους

ΕΜΦΑΣΗ σε διάφορα είδη γραμματισμών

Πλέον μιλάμε για γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και στις ειδήσεις, ψηφιακό γραμματισμό, γραμματισμό για αξιολόγηση πληροφορίας, κ.τ.λ.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Σχέδιο δράσης στο επίπεδο του σχολείου με ενεργό εμπλοκή όλων των εκπαιδευτικών

ΕΜΦΑΣΗ ΣΕ ΚΟΙΝΕΣ ΑΞΙΕΣ & ΑΡΧΕΣ

Πέραν από την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την εφαρμογή τους

Η δική μας προσωπική πρόκληση;

- Η παραπληροφόρηση προωθείται από ανθρώπινους αλλά και τεχνολογικούς παράγοντες.
 - Αλγόριθμους, τεχνητή νοημοσύνη, bots, κ.τ.λ.
- Χρειάζεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων αλλά και η κατανόηση και έξυπνη χρήση τεχνολογιών για να μπορούμε να αντιληφθούμε πώς προωθείται η παραπληροφόρηση και πώς να τη σταματήσουμε.

Παραδείγματα εργαλείων για αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης

Calculates how likely a given Twitter account to be a bot
botometer.iuni.iu.edu

NewsGuard

Uses journalists to assess websites for credibility
newsguardtech.com

Search by image and find where that image appears online.
tineye.com

Plugin that warns users about unreliable news sources
bsdetectortech.com

Connects pages based on disagreement. Community driven.
rbutr.com

ClaimBuster

Detects and ranks claim, and matches them to fact-checks
idir-server2.uta.edu/claimbuster/

Determines the trustworthiness of reviews using AI
fakespot.com/

..κ.τ.λ.

Co-inform

III.1. Περιεχόμενο κειμένου

- Επικοινωνιακό – κοινωνιοπολιτισμικό πλαίσιο του κειμένου
- Στρατηγικές για κατανόηση κειμένου/γλωσσική εξομάλυνση/εντοπισμό και κριτική αποτίμηση των πληροφοριών/κατανόηση του κεντρικού νοήματος του κειμένου
- Ύφος και σκοπός
- Κριτική τοποθέτηση επί των νοημάτων που προβάλλονται ή υπονοούνται στο κείμενο
- Αξιολόγηση του κειμένου με βάση συγκεκριμένα κριτήρια

III. Κατανόηση/Παραγωγή Προφορικού και Γραπτού Λόγου

III.1. Περιεχόμενο κειμένου

- Επικοινωνιακό – κοινωνιοπολιτισμικό πλαίσιο – ιστορικότητα του κειμένου (πληροφορίες για τον δημιουργό, πραγματολογικές αναφορές για τον χώρο και τον χρόνο, τα πρόσωπα και τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται το κείμενο)
- Στρατηγικές για κατανόηση κειμένου, γλωσσική εξομάλυνση, εντοπισμό και κριτική αποτίμηση των πληροφοριών (διάκριση μεταξύ κύριων – δευτερευουσών πληροφοριών/ιδεών και μεταξύ αδιαπραγμάτευτων αληθειών – αποδεικτικού υλικού – άποψης – συμπεράσματος), κατανόηση του κεντρικού νοήματος του κειμένου
- Τρόποι και μέσα πειθούς – μορφές πειθούς
- Ύφος και σκοπός
- Παραγλωσσικά – εξωγλωσσικά στοιχεία, στοιχεία προφορικότητας
- Κριτική τοποθέτηση επί των νοημάτων που προβάλλονται ή υπονοούνται στο κείμενο ή σε συνεξεταζόμενα (πολυφωνικά) κείμενα
- Αξιολόγηση του κειμένου με βάση συγκεκριμένα κριτήρια

Κομβικές ιδιότητες, ικανότητες, δεξιότητες:

Με το μάθημα της Φωτογραφίας επιδιώκεται ο μαθητής/τρια να γίνει ικανός:

- Να αναπτύξει την παρατηρητικότητα και την κριτική του σκέψη για τις εικόνες που βλέπει στον περιβάλλοντα χώρο (αναγνωρίζοντας την παραπληροφόρηση, την προπαγάνδα και τις εικασίες).

Τα αναλυτικά
προγράμματα
τονίζουν τη
σημασία της
καλλιέργειας
της κριτικής
σκέψης

Είναι όμως
αρκετό;

Διαθεματική εργασία

«Το γεγονός της εβδομάδας για τη χώρα μας»

- ▶ Συζητήστε ποιο θεωρείτε το σημαντικότερο γεγονός και αιτιολογήστε την επιλογή σας. Στη συνέχεια να συνεργαστείτε για τη συγκέντρωση ενημερωτικού υλικού από διάφορες πηγές:
 1. Κείμενα (ρεπορτάζ, άρθρα) από τις ημερήσιες και εβδομαδιαίες εφημερίδες
 2. Σκίτσα και σατιρικά σχόλια από εφημερίδες ή περιοδικά (ένθετα σε εφημερίδες)
 3. Φωτογραφικό και άλλο οπτικοακουστικό υλικό από το διαδίκτυο
 4. Αποσπάσματα από τις τηλεοπτικές ειδήσεις ή εκπομπές
 5. Αποσπάσματα από ραδιοφωνικές εκπομπές.
- ▶ Συγκρίνετε τον τρόπο παρουσίασης του γεγονότος και να επιλέξετε το μέσο που, κατά τη γνώμη σας, έχει τη μεγαλύτερη αξιοπιστία σήμερα.

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

1. Ηλεκτρονικές διευθύνσεις των ελληνικών εφημερίδων
 - π.χ. www.enet.gr – ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
 - www.kathimerini.gr – Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
2. Ηλεκτρονικές διευθύνσεις ξένων εφημερίδων
 - π.χ. www.nytimes.com – *New York Times*
 - www.liberation.com – *Liberation*ή από μηχανή αναζήτησης:
www.onlinenewspapers.com
3. Διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία
 - π.χ. www.ana.gr – Αθηναϊκό πρακτορείο ειδήσεων
 - www.reuters.com – Πρακτορείο Ρόιτερς
4. Ελληνικά και διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα
 - π.χ. www.ert.gr – EPT
 - π.χ. www.bbc.co.uk – BBC.

Είναι όμως αρκετό;

Ανάγκη για συντονισμένη δράση σε τοπικό επίπεδο

- Η πανδημία μας βρήκε εξ απροόπτου με την εκπαίδευση σε παγκόσμιο επίπεδο να μετακινείται διαδικτυακά.
- **OECD (2018):** Λιγότεροι από 40% των εκπαιδευτικών σε όλη την Ευρώπη ένιωθαν έτοιμοι/ες να υιοθετήσουν την χρήση ψηφιακών τεχνολογιών
- **International Computer and Information Literacy Study (ICILS, 2018):** Περισσότερο από το 1/3 εφήβων ηλικίας 13-14 ετών δεν κατείχαν τις πιο βασικές ψηφιακές δεξιότητες.
- Η έμφραση δόθηκε σε θέματα εξοπλισμού, προσβασιμότητας και συνέχειας.
- Εξ ανάγκης λίγη έμφραση δόθηκε σε δράσεις που μπορούσαν να αναληφθούν σε θέματα διαχείρισης της παραπληροφόρησης μέσα από ένα συνολικό σχεδιασμό από το ίδιο το σχολείο.

Δράση σε τοπικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

- Το ΥΠΠΑΝ ανακοίνωσε σχέδιο δράσης το Δεκέμβριο του 2020.
- Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υλοποιείται σχέδιο δράσης για τη ψηφιακή εκπαίδευση 2021-2027 (Digital Education Action Plan 2021-2027)

https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

Priority 2: Enhancing digital skills and competences for the digital transformation

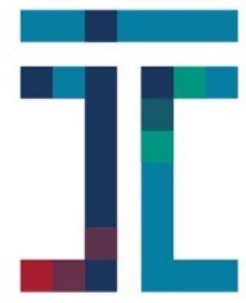
Action 7: Common guidelines for teachers and educators to foster digital literacy and tackle disinformation through education and training

Action 8: Update the European Digital Competence Framework to include AI and data-related skills

Η δική μας προσωπική πρόκληση;

- Η πρόκληση είναι να αναλάβουμε και εμείς ευθύνη όσον αφορά στο μπορούμε να κάνουμε στην καθημερινή μας εκπαιδευτική πρακτική.
- Πέραν της προσωπικής ευθύνης, υπάρχει επίσης ευθύνη στο επίπεδο της Πολιτείας και της εκπαιδευτικής ηγεσίας.
 - Προσδιορισμός ψηφιακών δεξιοτήτων
 - Εξασφάλιση και πρόσβαση σε πόρους (τεχνολογίες, τεχνολογικές πλατφόρμες, εργαλεία)
 - Επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών
 - Ανάπτυξη εκπαιδευτικού περιεχομένου, καθορισμός παιδαγωγικών προσεγγίσεων και σύνδεσή τους με το αναλυτικό πρόγραμμα
 - Καθορισμός κριτηρίων ποιότητας
 - Αξιολόγηση και παρακολούθηση δεικτών ενσωμάτωσης και επιτυχίας, κ.τ.λ.

Τεχνολογικό
Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Σας ευχαριστώ.

**Ο ρόλος του ψηφιακού
γραμματισμού στην
αντιμετώπιση της
παραπληροφόρησης**

ΔΡ. ΕΛΕΝΗ Α. ΚΥΖΑ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Eleni.Kyza@cut.ac.cy

Διημερίδα Παιδείας για τα Μέσα
5 & 6 Νοεμβρίου 2021